

3 Pressentiment ja d'aquella funesta abstenció de la Lliga Regionalista durant la República (cf. la carta resumida a les O. C. de Coromines, p. 65b), que tan fatal va ser a l'única autonomia que ha conquistat Catalunya de Felip V ençà. Aquesta lletra inèdita fou contestada pel futur President amb la del mes següent, única que poguérem publicar a *Diaris i Records* de P. C. Quan la respectada amiga Maria Macià m'envià el 1983 la fotocòpia de la present vaig tenir una de les grans alegries de la meua vida. Al pressentiment de Macià responia, ja el 1915, el pressentiment de les «unions supremes» que el meu pare li profetitzava. — 4 Igual construcció que en Cerverí, en versos de Lluïll: «lo demoni --- tempta -t --- / per so que -t pusca *trastornar* / de bon ús en 15 cel qui és mal» (*Rims* II, 120).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *tornar*, *tornar-se*, *tornar a*, *tornar en*, *tornar-s'hi*, *tornar-se* 'tornar-hi', *tornar a* (vegeu supra), *tornar en* (vegeu supra), *tornar-se* (vegeu supra), *tornar-se'n*, *tornar a* + infinitiu, *tornar* + infinitiu, *tornar* adv., *torn*, *donar torn*, *pendre torn*, *tornet*, *torneta*, *torner*, *torneria*, *tornerís*, *tornejat*, *tornejador*, *tornejadura*, *tornejadís*, *entorn* adv., *entorn de*, *entorn m.*, *a l'entorn*, *entorn prep.*, *entorn seu*, *els alentorns*, *els entorns*, *torniquet*, *El Torniquet*, *torna*, *per torna*, *de tornes*, *fer tornes*, *torna* 'tornada', *tornable*, *tornada*, *tornadís*, *tornador*, *tornadura*, *tornall*, *Tornall*, *tornell*, *tornallada*, *tornallera*, *atornallar*, *tornellar*, *tornellera*, *atornellar*, *tornella*, *tornament*, *tornant*, *tornejat*, *bis-tornar*, *tornejadís*, *tornejador*, *tornejant*, *tornejadura*, *tornejament*, *torneig*, *tornei*, *torniolar*, *torniol*, *fer la torniola*, *tornís*, +*entornissat*, *tornís* 'marrà capat', *Font Tornadissa*, *turista*, *turisme*, *turistic*, *contornar*, *contorn*, *els contorns*, *els encontorns*, +*l'entorn* (i erròniament, +*l'entorn*), *contornejar*, *contornada*, *atornar*, *destornar*, *destornillar*, *desatornillar*, *desentornillar*, *destornillador*, *entornar*, *entornada*, *entornejar*, *entornet*, *estorn*, *retornar*, *retornar-se*, *retorn*, *tornar* subst., (*bitllet d'*)*anar-i-tornar*, *retornament*, *retorna*, *retornada*, *retornadís*, *retornador*, *retornera*, *trastornar*, *trastornador*, *trastornable*, *trestornar*, *trastorn*, *trestorn*, *tornescríu*, *tornabaga*, *tornaboda*, *tornaboix*, +*tornafaena*, *anar a torna-jornals*, *tornafesta*, *tornafil*, *tornagall*, *tornagauxes*, *tornaguia*, *tornallum*, *tornallumar*, *torna-mai*, *tornapeu*, *entornpeu*, *entornapeu*, *tornapuntes*, *tornapuntat*, *tornassol*, *tornisol*, *tornassolar*, *tornassolat*, *tornaveu*, *tornaviatge*, *tornavila*, *tornavis*, *entornllit*, *entorntaula*, *tornall* 'obi' [n. 2].

Tornado, no és cast., sinó anglo-americà, alteració del cat. *tronada* 'tempestat' (parlant més de vents i gropada que de trons en el Pir.), usat pels navegants castellans de l'Atlàntic. *Tornador* etc., V. *torn* *Tornall* (de l'arada etc.), V. *torn*; 'obi', V. *ibid.* nota *Tornar*, V. *torn* *Tornès* moneda antiga [fi S. XIII, Jaume I, Desclot], oc. *tornés* id., presos del fr. ant. *torneis* 'relatiu a Tours', on s'emeté primer aquesta moneda, del ll. TURONENSIS, derivat de AD TÜRÖNES,

nom de la tribu galla que poblà aquella regió *Tornet*, *torneta*, *torniol*, *torniola*, *torniolar*, *torniquet*, *tornís*, *tornissol*, V. *torn*

TORO, del ll. TAURUS id.: és mot català legítim, que només per un prejudici absolutament infundat s'ha cregut menys catalanesc que *brau*. □ 1.ª doc.: ha estat sempre la forma predominant des de princ. S. XIV; a finals del XIII es troben de vegades *tor* o *taur*, variants aviat antiquades.

No ens cal insistir més ací a defensar la íntegra catalanitat de *toro*, únic nom antic d'aquest animal en la nostra llengua, puix que ja ho férem detingudament en *LleuresC*, 198 (publ. primer a *EstRÀmon* III, 1953, 214, i ningú no ho ha discutit) i hi podem remetre.

Donem-ne la documentació: «--- hi havia prop l'Aljaferia un camp tapiat, on pògrets veure matar *toros*, que cascuna parròquia amenava son *toro*; e amenaven-lo ab trompes e ab gran alegria, e tot de reyal; e cascuns amenaven llurs moneros, qui'ls *toros* mataven ---», Muntaner (fets de 1328, § 296, Casac. IX, 14.21, 22, 23); «Set mandrons podrits; item manables [*< VENABULA*] ennerviats per matar *toros*», doc. ross. de 1373 (*InvLC*); «los corsos dels *toros* qui són fort grassos, a una petita nafra moren», AntCanals (*De Providència*, 580; *NCL*, 119); «pagès qui avia gran bestiar --- un *toro* se desvià dels altres, que no veng al vespre al corral ---», mall., princ. S. XV (*BABL* VI, 147).

«En aquest desert ha axí grans cans, e forts de cors e de cor, e axí forts com a *toros*, e fan batala ab los leons, e'ls maten» en el cartògraf i geògraf mall. Macià de Viladestés, a. 1413 (*JMBover*, *BiEscrBal*. II, 531); «Del baluart de la Verge Maria / viu un bell fet de mamelucs e moros, / a Cathalans y altra gent que hi havia, / valents, ardit, forts, que-s mostraven *toros*», Francesc Ferrer, *Romanç dels actes e coses que l'armada del gran Soldà féu en Rodes*, escrit poc després del setge de Rodes, a. 1444 (p. p. Nicolau d'Olwer, *EUC* XII, 385, v. 200; cf. id., *L'Expansió de Cat. a la Medit. Oriental*, 207.29); «Iàson, qui --- segons les ficcions poètiques, domà *toros*, matà serps ---», *Curial* (*NCL*. III, 14); Fc. Alegre en la història de Zeus i Pasífae descriu el «gran *toro*, molt brau, ab farèstegues banyes ---» (*Transformacions*, B. 1494, f.º 130v^o).

I sovint en JRoig: «En casa mia, / si no hi junyien / o no corrien / *toros* per festa, / cascuna sesta, / fins llums enceses, / moltes enteses / --- / s'hi ajustaven / ---»; «mula de moro, / brava com *toro*, / falsa, traydora, / repetnadora, / ---»; «lo carnicer / qu' és negligent, / qui va sovent, / per bous triar / --- / veu-se lauger: / Pert-ne la por, / a la fi 'n mor: / *toro* u rancall / lo-s met davall»; «l'hom diligent / --- / onsos, leons, / cervos, mufrons, / fa mansuets; / *toros*, masets; / lo mul e mula, / trets de la dula, / ab mos e trava / los assuava»; «vaques, ovelles, / egües, someres, / molt grans raberes, / ab un mardà, / *toro*, guarà, / se companxen» (*Spill*, 2821, 4386, 6571, 6732, 8594). Com es veu, hi ha diversos casos en Fer-